

INGLIZ TILIDA SO`ZLARNING KONVERSIYA USULDA YASALISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8060052>

Ataboyev Axadjon Djumaqoziyevich

Andijon Davlat Chet tillari instituti

Ingliz tili filologiya va o`qitish metodologiyasi va va tarjishunoslik fakulteti dekani

Annotatsiya

Ushbu maqolada Til o`rganishdagi natija faqat muvaffaqiyatga erishish uchun motivatsiya keltirishi mumkinligi, So'z yasalishi tilda mavjud bo'lgan imkoniyat va materiallar asosida yangi leksik birliklarni hosil qilish haqida, Ingliz tilida so'z tuzish o'z xususiyatlari bor. Odatda affiksatsiya - so'z qo'shimchasi yoki prefiks ildiziga qo'shib - til o'rganish qiyinchiliklarga sabab bo'lishi haqida so`z boradi.

Kalit so`zlar

til, chet tillari, motivatsiya, muvaffaqiyatga erishish, so`z yasash, o`rganish, birliklarni hosil qilish, uslub.

O'tgan asrning 60-yillari boshlarida chet tillarini o'qitish metodikasida metodikani o'qitish usullari to'plami sifatida belgilashga urinishlar qilingan. Til materiallari bilan tanishish usullari, o'qitish usullari va shunga o'xshash narsalar paydo bo'ldi. Shu munosabat bilan ushbu atamani tushunishda ikkilik mavjud edi. Uslubiy yo'nalishlarni ko'rib chiqishdan oldin "metod" atamasi bilan bog'liq ba'zi aniqliklar kiritilishi kerak. Mahalliy uslubiy adabiyotlarda ushbu atama ikki ma'noga ega: metod uslubiy yo'nalish sifatida uslub va metod sifatida uslub - o'qitish usullari to'plami. Ushbu atama ma'nosining ikkilikligi quyidagi holatlar bilan bog'liq. Dastlab, ushbu atamaning birinchi ma'nosi uslubiy adabiyotlardan kelib chiqdi: tabiiy usul, to'g'ridan-to'g'ri usul va hk. Ushbu atama maxsus o'qitish tamoyillari to'plami, ya'ni asosiy ko'rsatmalar bilan tavsiflangan maxsus o'quv tizimini anglatardi. Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu ma'noda usul printsiplar kompleksi bilan ajralib turadi, chunki turli uslubiy tizimlarda individual printsiplar bir-biriga to'g'ri kelishi mumkin.

Uslubiy yo'nalishlarni ko'rib chiqish ikki asr davomida mavjud bo'lgan va yigirmanchi asrning boshidan beri qo'llanilmagan eng qadimgi uslub - grammatik-tarjimadan boshlanadi. Ushbu tendentsiya vakillari o'rta ta'lim muassasalarida chet tilini o'rganish nafaqat grammatikani tizimli o'rganish natijasida erishilgan aqlning gimnastikasi va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish bilan bog'liq bo'lgan umumiy

ma'rifiy ahamiyatga ega, deb hisoblashdi. Grammatikani o'rganish asosida fikrlashning shakllanishi lotin tilidan kelib chiqqan bo'lib, uning grammatikasini o'rganish mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning eng yaxshi vositasi deb hisoblangan.

Til o'rganishda motivatsiya asosiy omil hisoblanadi. Har qanday faoliyatda bo'lgani kabi, inson biror narsani qilishni xohlamasa yoki uni kuch bilan qilsa, u yuqori natijaga erisha olmaydi. Til o'rganishdagi natija faqat muvaffaqiyatga erishish uchun motivatsiya keltirishi mumkin. Muvaffaqiyatsizlikdan qochish uchun motivatsiya bir martalik natija berishi mumkin. Misol uchun, talaba talabchan ingliz tili o'qituvchisi bilan imtihonda muvaffaqiyatsiz bo'lishdan qo'rqadi. U imtihondan o'tadi, ehtimol yomon emas, lekin bunday mahalliy muvaffaqiyatning uzoq muddatli ta'siri bo'lmaydi.

So'z yasalishi hodisasi tilshunoslikdagi dolzarb muammolardan biri bo'lib kelgan va haligacha o'z murakkabligini yo'qotmagan bahsli munozara bo'lib kelmoqda. So'z yasalishi tilda mavjud bo'lgan imkoniyat va materiallar asosida yangi leksik birliklarni hosil qilishdir. Til leksikasi lug'aviy ma'nolarning o'zgarishi, so'z yasalishi va yangi so'zlar hosil qilinishi omillari hisobiga muntazam boyib boradi. Biri boshqasi bilan o'zaro munosabatda bo'lgan bu omillar ayni o'rinda til taraqqiyotini belgilashga xizmat qiladi. Ularning o'zaro munosabatchiligi shundaki, tilda yangi paydo bo'lgan so'zlar so'z o'zlashtirish bilan bog'liq bo'lsa, so'z o'zlashtirish lug'aviy birliklar ma'nosini farqlash (differentsiatsiya qilish)da muhim rol o'ynaydi. Lug'aviy birliklarning mazmuni paydo bo'layotgan yangi so'z (yoki tushuncha)ning ma'nosiga zid bo'lmagan holatlarda ma'nolar o'zgarishiga ehtiyoj (imkoniyat) vujudga keladi.

Ingliz tilida so'z tuzish o'z xususiyatlari bor. Odatda affiksatsiya - so'z qo'shimchasi yoki prefiks ildiziga qo'shib - til o'rganish qiyinchiliklarga sabab bo'ladi. biriktirilgan old va qo'shimchalari, deb dalil so'zning bazasi, juda tez, ularni tushunish va hammasi emas birdaniga chiqib qolasiz, deb shunday xilma-xil. Shunday qilib, nuqta nima?

oxirida - prefiks - so'zlar, yasovchi qo'shimchalar boshida yuqori ilova qo'shimchalar (old). natijasida olingan yangi leksik mahsulot, lotin, deyiladi. Old va qo'shimchalari so'z turli qismlarida biriktirilgan va ularning ma'nosini o'zgartirish etiladi. Misol uchun, kelgan sifat ot baxt (baxt), sifat baxtsiz (yomon), ravish, baxtli (baxtli): baxtli (baxtli) Biz affiksatsiya bilan ba'zi so'zlarni mumkin. Prefixation hokazo oz, so'z (masalan, ma'no qarshi yaratish) ma'nosini o'zgartirish rad ishora va yordam beradi. Qo'shimchalaridan, o'z navbatida, tez-tez so'z qismini o'zgartiradi.

Konversiya - ingliz tilida so'z yasashning o'ziga xos xususiyati. Ba'zi grammatikachilar ingliz tilidagi konversiya hodisasi affikslarning kamligidan kelib chiqadi, deb hisoblashadi. Boshqalar konvertatsiya tilni iqtisodga intilishidan kelib chiqadi deb o'ylashadi. Nima uchun oddiygina ismga maqola qo'shib, fe'lni olish mumkin bo'lsa, nima uchun qo'shimchalar va prefikslarning keng vositalaridan foydalaning. Masalan, yordam (yordam) - yordam berish (yordam berish), oyoq (oyoq) - piyoda (yurish), aroq (aroq) - aroqqa (aroq ichish). So'zni shakllantirishning bu usuli verbalizatsiya deb ataladi va ingliz tilida yuqorida aytib o'tilgan boshqa konvertatsiya turlari bilan bir qatorda mavjud.

Asoslash misollarini ingliz tilida juda ko'p topish mumkin: vahshiy (yirtqich), qarindosh (qarindosh), xususiy (egasi), rus (rus), amerikalik (amerikalik). Ushbu otlar sifatdoshga artikl qo'shilishi tufayli otlarga aylandi. Ushbu turdagi konversiya qisman konversiya deb ataladi, chunki maqola kabi qo'shimcha element qo'shiladi.

Qisman konversiya ham ergash gaplarning yasashiga, ham sifatlarning yasashiga xosdir. Masalan, o'lik erkak, ko'r ayol. Ingliz tilining bu xususiyati sifatlardan ismsiz foydalanishga yo'l qo'yilmasligi bilan izohlanadi.

Ot, sifat, ravish va fe'l so'zlarning talaffuz qilinishidagi tenglik konversiya usuli bilan so'z yasashda kerakli imkoniyatni hosil qiladi. Bir semantik asosdan qancha so'z konversiya yo'li bilan paydo bo'lishini ko'rib chiqamiz. So'zlarni qaysi so'z turkumiga kirgizishdan oldin, ularning paydo bo'lishi tarixiga konversiyaning qaytalanishi va rekonversiyaga xisobga olish kerak. Masalan; down so'zi Oksford lug'ati bo'yicha ot so'z turkumi hisoblanib dyuna, balandlik ma'nosini bildiradi. Bu so'zdan dawn ravish so'z paydo bo'lgan, buning sababli ot so'zining predlog bilan qo'llanishi sababdir. Ravish down so'zidan sifat so'z paydo bo'lgan, buning sababli down ravish so'zining fe'l yasalgan ot so'zi bilan ifodalanganligidan. Masalan; down leap < leap down fall < to fall down, va ravishdosh so'z bilan kelganligidan, running down, directed down.

Yana shuni takidlash lozimki ravish down so'zidan fe'l so'zlar yasalgan. Masalan: come down, go down, sit down, lie down.

Bu so'zlar down so'zidan fe'l so'z yasashga imkon bergan. Masalan; to down-paslatmoq, fe'l to down so'zidan konversiya usuli bilan down yasalgan bu so'z pastlash, yiqilish ma'nolarini ifodalaydi. Shunday qilib konversiya yili bilan faqat ikki so'z turkumi ot va fe'l yasaladi. Sababi ularning orasida semantik bog'lanish bor.

Konversiya bu boshqa so'z turkumlaridan qo'shimchasiz so'zlar yasash bo'lganlikdan ingliz tilida yuqorida aytilgani kabi yangi so'zlar xosil qilinsa bo'ladi. Masalan; out so'zi dastlabki ma'no guruhi ot xisoblanib, chiqish ma'nosini beradi,

bu ravishning elliptik the way out >out qo'llanishdan xosil bo'lgan. Sifat out (tashqi) sifatdoshning ravish bilan aniqlovchi funktsiyasida kelishining natijasidan hosil bo'lgan. Masalan; Iying out. Fe'l to out tashqariga chiqmoq so'zi qadimiy ingliz tilida suffiksatsiya usuli bilan paydo bo'lgan. Bu OE utain ut so'zidan out so'zi xosil bo'lgan. O'rta asrda to out so'zi konversiya yo'li bilan paydo bo'lgan va chiqarib yubormoq, quvmuq, uchirmoq, nakout qilmoq o'yindan chiqarmoq ma'nolarini beradi. Bunday ma'nolarnig paydo bo'lishi out predlogining harakatining ifadalovchi fe'l so'zlar bilan birga kelishining natijasidir. Out so'zi konversiya usuli bilan faqat ikki so'z turkumi ravish va fe'ldan yangi so'z yasaydi.

Masalan; share (n) -aksiya, pay, bo'lak to share (v) -bolish, qatnashmoq, payga ega bolmoq, doctor(n)-vrash, doctor, doctor (lavozim) yolg'on tanga, to doctor(v) -doktorlik qilmoq, doctor lovozimni bermoq, yolg'on tanga yasamoq, cinvern (n) -im, qarim-qatnash, tashvish, qiziqish, qatnashish, to concern (v)-qarim-qatnashga ega bolmoq, tashvishlanmoq, qiziqmoq, qatnashmoq.

So'zlarni analiz qilib bolgandan so'ng yana bir xulosaga, konversiya usuli bilan faqat yangi so'z yasaliq qolmasdan, yangi ma'noli so'zlar ham paydo bo'ladi deyish mumkin. Konversiya ikki prosessini o'z ishiga oladi. Avval asos o'zakdan anglashilgan bir ma'noli yangi so'z paydo bo'ladi, keyin konversiyaning qaytalanish modeli xisobidan yangi ma'noli so'zlar hosil bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. A'zamjonovna Y. S. et al. INGLIZ TILIDA SO'Z YASALISH USULLARI (MORFOLOGIK USUL, SEMANTIK USUL, KOMPOZITSION USUL) //Proceedings of International Educators Conference. – 2022. – T. 1. – №. 3. – C. 303-306.

2. Bekmuratova U. B. "Ingliz tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish"

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2012 yil 10 dekabrdaqi «CHet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»qi PQ-1875-sonli qarori.

4. Xoshimov O'. Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi. T., - 2003